

สารบัญ

บทนำ: หมดเวลาकिनบุญเก่า	10
โควิด: วิกฤตและโอกาส	
วิกฤตอยู่ฮันเป็นคั่นฉ่องส่องสังคมจีน	18
ปริศนาจากอยู่ฮัน	26
โรคกลับซ้ำ	30
อย่าให้โควิดสูญเปล่า	36
ถอดรหัสนโยบายรัฐบาลจีน	42
ธุรกิจจีนรับมือโควิดอย่างไร?	48
ศึกชิงวัคซีน	54
มนุษย์โควิด – มนุษย์ฮ้อโควิด	60
จีนในเกมระเบียบโลกใหม่	
ระเบียบโลกแบบหยินหยาง	68
ข้อตกลง Phase 1: พักรบสงครามการค้า	74
ทรัมป์กับสงครามสามเป้า	78
ใครเป็นเจ้าของแพลตฟอร์ม?	84
การค้าสามผสม	90

ฮ่องกงในเกมศึกจีน-สหรัฐฯ	98
จีนอยากได้ทรัมป์หรือไบเดน?	104

เมื่อจีนก้าวสู่ Next Normal

เปิดทหเทรนด์โครงสร้างประชากรจีน	112
ฟื้นฟูและบุญใหม่ของจีน	116
ปรับพอร์ตเศรษฐกิจจีน	120
ทำไมคนจีนไม่บริโภค	126
คำสาปภาคเหนือของจีน	132
พัฒนาเมืองเพื่อเกษตรกร	136
เทสล่ากับ Shanghai Speed	142
เศรษฐกิจจราตรี	148
Pinduoduo: อีคอมเมิร์ซยุค Next Normal	152
GBA: มิติใหม่ของคลัสเตอร์เมือง	158
Next Normal ของพรรคคอมมิวนิสต์จีน	164
คนจีนรุ่น 00 เลือกเรียนอะไร?	172

บทสรุป: หมากล้อมของจีน	178
-------------------------------	------------

คำนำ

การแพร่ระบาดอย่างรวดเร็วและรุนแรงของไวรัสโควิดในปี 2020 ทำให้ประเทศต่างๆ ทั่วโลกต่างวุ่นวายกับการรับมือหายนะเฉพาะหน้า จนไม่มีเวลาคิดวางแผนยุทธศาสตร์ระยะยาว แต่ประเทศจีนซึ่งเริ่มเผชิญและผ่านพ้นภัยโควิดก่อนประเทศอื่นๆ กลับกำลังมองข้ามข้อดี ในขณะที่คู่แข่งอย่างสหรัฐฯ ยังผูกพันกับวิกฤตสาธารณสุข เศรษฐกิจ และสังคมอยู่ จีนกำลังแปลงวิกฤตที่ผ่านมาให้เป็นโอกาส โดยเป็นแรงผลักดันให้จีนก้าวเข้าสู่ยุค Next Normal ที่สามารถตอบโจทย์ความท้าทายใหม่ในโลกที่ไม่เหมือนเดิม

พูดอีกอย่างก็คือ จีนกำลังเชื่อมโยงวิกฤตระยะสั้นเข้ากับการปรับตัวระยะยาว ในวงนโยบายภายในของจีน ต่างกล่าวกันว่าโควิดจะเป็นจุดเปลี่ยนของเศรษฐกิจจีนและระเบียบโลกอย่างลึกซึ้งที่สุดในรอบ 100 ปี

หนังสือเล่มนี้ฉายภาพวิกฤตและโอกาสของจีนในโลกหลังโควิด ทั้งในมิติของการรับมือกับปัญหาเฉพาะหน้าด้านสาธารณสุขและผลกระทบต่อเศรษฐกิจ การพลิกวิกฤตให้เป็นโอกาสในการสร้างการเติบโตระยะยาวให้กับประเทศ รวมถึงการวางยุทธศาสตร์ต่างประเทศของจีนภายใต้ระเบียบโลกใหม่ที่กำลังก่อตัวขึ้น

ในวันที่บุญเก่าจีนหมดลง แถมด้วยวิบากใหม่ต่อเนื่อง จีนกำลังเดินหน้าสร้างบุญใหม่อะไรบ้าง เมื่อมองจีนแล้ว ก็ชวนหันกลับมาคิดทบทวน

ทั้งในระดับประเทศ ธุรกิจ และตัวบุคคลว่า เราได้ปล่อยให้โควิดสูญเปล่าหรือไม่

ผมได้คัดสรรบทความที่เคยเขียนใน *กรุงเทพธุรกิจ* และ *101.World* โดยจัดเรียงบทความ ปรับปรุงเนื้อหาให้ทันสมัยและสอดคล้องกันมากขึ้น บางบทความมีการนำมาเรียบเรียงใหม่ และบางบทความมีการปรับปรุงเนื้อหาใหม่ให้สอดคล้องกับความคิดของผมที่เปลี่ยนแปลงไป จากการติดตามพัฒนาการของประเทศจีนในโลกที่หมุนเร็วกว่าเดิม

ขอบพระคุณอาจารย์ปกป้อง จันวิทย์ และอาจารย์วรพจน์ วงศ์กิจรุ่งเรือง ที่กรุณาให้โอกาสผมคัดสรรบทความเพื่อรวมเล่มอีกครั้ง และขอบพระคุณจันทรัตน์ สิงห์โตงาม และทีมงานของสำนักพิมพ์ bookscape ที่ดูแลต้นฉบับอย่างดียิ่ง

อาร์ม ตั้งนิรันดร

CHINA NEXT NORMAL

วิกฤตและโอกาสของจีน
ในโลกหลังโควิด

อาร์ม ตั้งนิรันดร

บทนำ

หมดเวลาถิ่นบุญเก่า

จากสงครามการค้า ต่อด้วยวิกฤตฮ่องกง จนถึงการระบาดของโควิด
จีนดูเหมือนจะเคราะห์ซ้ำกรรมซัด ทักษะที่มีการพูดกันอย่างแพร่หลายคือ
บัดนี้จีนกินบุญเก่าหมดแล้ว กรรมเก่าไล่ล่ามาอย่างรวดเร็ว แถมมีวิบากใหม่
ต่อเนื่อง ฟังดูน่าเศร้าและมีแต่ด้านลบ ไม่ค่อยสดใสเท่าไร

แต่ทราบไหมครับว่า ท่ามกลางวิกฤตท้าทาย คนจีนยังชอบ
ปลุกใจตัวเอง หลังจากนักวิเคราะห์จีนหลายคนสาธยายว่า บุญเก่าของจีน
หมดลงแล้วอย่างไร วิกฤตหนักหนาอย่างไร ก็มักจะแนะนำในเชิง
สร้างสรรค์ต่อไปด้วยว่า แล้วจีนยังมีวาสนาอะไรที่เคยสะสมไว้บ้าง รวมทั้ง
วิธีการเติมเต็มบุญใหม่ แนวทางแปลงวิกฤตให้เป็นโอกาส ช่วยกันวาด
วิสัยทัศน์ว่าทางรอดทางรุ่งของจีนจะเป็นเช่นไรต่อไป

นี่แหละครับที่เราเรียกว่าพูดความจริงอย่างสร้างสรรค์ คือไม่ใช่
เพื่อเจ้าว่าเศรษฐกิจจีนรุ่งโรจน์ แต่ก็ไม่ได้เศร้าสลดหดหู่ยอมรับชะตาว่า
ประเทศหมดอนาคต แต่คือการฉายภาพความเสี่ยงรอบด้านและบริบท

ภายในจีนและโลกที่กำลังเปลี่ยนแปลงอย่างลึกซึ้งที่สุดในรอบ 100 ปี
ทุกวิกฤตคือโอกาส เพียงแต่ต้องหาโคมไฟส่องทางให้เห็นว่าโอกาสอยู่ที่ใด

เพราะสุดท้ายแล้ว การทำนายที่ดีที่สุดคือการลงมือทำ และถ้า
ปลุกใจกันสำเร็จจนเกิดเป็นความเห็นร่วมในสังคม ภาคนโยบาย และ
แวดวงธุรกิจว่าควรทำอะไรต่อไป ก็อาจมีหนทางแสงบุญครั้งใหม่ให้
เศรษฐกิจจีนทะยานอีกครั้งในโลกใบใหม่หลังโควิด

ที่ว่าจีนกินบุญเก่าต่อไปไม่ได้ เพราะบุญเก่าของจีนกำลังหมดไป
อย่างรวดเร็ว นี่เป็นข้อเท็จจริงที่มีมาก่อนวิกฤตโควิดเสียอีก และมาจาก
เหตุผลอย่างน้อยสามข้อ

หนึ่ง จีนไม่ใช่แหล่งแรงงานราคาถูกอีกต่อไป แรงงานราคาถูก
ของจีนในอดีตนั้นเกิดจากสองปัจจัยคือ การพัฒนาเศรษฐกิจของจีนที่อยู่
ในระดับต่ำ และประชากรจำนวนมหาศาล การมีแรงงานราคาถูกทำให้
จีนเป็นแหล่งรับการลงทุนในภาคอุตสาหกรรมการผลิตจนพัฒนาเป็น
“โรงงานของโลก” อย่างสมบูรณ์

แต่ปัจจุบัน ด้วยการยกระดับเศรษฐกิจที่รวดเร็ว รวมทั้งการ
เปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรที่เกิดจากนโยบายลูกคนเดียวซึ่งใช้มา
อย่างยาวนาน ทำให้สัดส่วนประชากรวัยแรงงานของจีนค่อยๆ ลดลงเมื่อ
เทียบกับประชากรทั้งหมด กล่าวคือ จีนได้เข้าสู่สังคมผู้สูงอายุเรียบร้อยแล้ว
ปัจจัยเหล่านี้ทำให้จีนไม่ใช่ตลาดที่มีแรงงานราคาถูกอีกต่อไป โดยเฉพาะ
เมื่อเปรียบเทียบกับประเทศกำลังพัฒนาในอาเซียน เช่น เวียดนามและ
กัมพูชา

สอง การค้าโลกที่เคยเปิดกว้าง บัดนี้กลับปิดประตูลงกลอน
ในช่วงการเริ่มต้นพัฒนาเศรษฐกิจของจีน คนจีนยังมีรายได้ต่ำและ
ไม่มีกำลังการบริโภค ตลาดสำคัญของสินค้าที่ผลิตจากจีนคือตลาดโลก
กล่าวคือ จีนเป็น “โรงงานของโลก” ที่ดึงดูดทุนจากทั่วโลกให้เข้ามาใช้
ประโยชน์จากทรัพยากรแรงงานราคาถูก และผลิตสินค้าเพื่อส่งออกไป
ขายทั่วโลก จีนทำเช่นนี้มาได้ต่อเนื่องยาวนานนับตั้งแต่เข้าเป็นสมาชิก

องค์การการค้าโลก (WTO) ในปี 2001 ซึ่งเป็นช่วงเดียวกับที่คลื่นกระแสโลกาภิวัตน์และการค้าเสรีกำลังถาโถม

แต่ปัจจุบันโลกตะวันตกกลับเกิดกระแสตีกลับ หันมาต่อต้านโลกาภิวัตน์และการค้าเสรี รวมทั้งมองจีนเป็นภัยคุกคาม ดังจะเห็นได้จากสงครามการค้าระหว่างจีนกับสหรัฐฯ ที่สหรัฐฯ ขึ้นภาษีสินค้านำเข้าจากจีน ส่งผลให้มีการย้ายโรงงานออกจากจีนไปหาแหล่งผลิตใหม่ รวมทั้งเกิดกระแสการแยกห่วงโซ่การผลิตเป็น “ทวีภพ” (The Great Decoupling) คือแยกห่วงโซ่การผลิตของโลกตะวันตกออกจากจีน แม้ว่า จะไม่สามารถทำจริงได้ทันที และไม่สามารถทำได้ในทุกภาคอุตสาหกรรม แต่อุตสาหกรรมบางภาคก็เริ่มมีการเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางดังกล่าว โดยเฉพาะอุตสาหกรรมเทคโนโลยีไฮเทค

สาม บุญเก่าที่มาจากการลงทุนของภาครัฐ หลังวิกฤตการเงินโลกในปี 2008 แม้ว่าจีนจะประสบปัญหาการส่งออกหดตัว เนื่องจากการบริโภคในโลกลดลงเพราะวิกฤตเศรษฐกิจ แต่ในช่วงนั้น จีนได้อาศัยเครื่องจักรที่เหลืออีกหนึ่งตัวในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจ คือการลงทุนจากภาครัฐ โดยเน้นไปที่การลงทุนพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน ได้แก่ สะพาน ถนน ท่าเรือ รถไฟความเร็วสูง สนามบิน จนเกิดเป็นมหกรรม การก่อสร้างมโหฬารทั่วประเทศ เกิดการยกระดับโครงสร้างพื้นฐานทั้งในเขตเมืองและชนบท โดยเน้นการสร้างโครงข่ายความเชื่อมโยงระหว่างเมืองและภายในเมือง การลงทุนเหล่านี้ทำให้จีนไม่ได้รับผลกระทบจากวิกฤตการเงินโลกมากนัก และยังคงอัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจให้อยู่ในระดับสูงได้ในทศวรรษที่ผ่านมา

แต่ปัจจุบัน บุญเก่าข้อนี้ก็หมดลงอีกเช่นกัน เพราะจีนได้ก่อสร้าง สะพาน ถนน ท่าเรือ รถไฟความเร็วสูง สนามบิน มากมายเต็มไปหมด จนถ้าจะเดินหน้าลงทุนก่อสร้างต่อไปก็จะเหลือแต่โครงการที่ไม่จำเป็น หรือเป็นการลงทุนที่ฟุ่มเฟือยไม่คุ้มประโยชน์ กล่าวคือ จีนมีแต่จะก่อหนี้ บานเบอะก้อนใหม่ พอกพูนปัญหาหนี้เดิม ซึ่งเป็นระเบิดเวลาที่ซ่อนอยู่ ได้พรมเศรษฐกิจของจีน

ท่ามกลางบริบทภายในจีนและโลกที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ในยุคสงครามการค้าและเศรษฐกิจจีนชะลอตัว ใครจะคาดคิดว่าต้นปี 2020 จีนและโลกจะเผชิญวิกฤตโรคระบาดที่หนักที่สุดในประวัติศาสตร์สมัยใหม่

การระบาดของโควิดเป็นจุดเปลี่ยนสำคัญของจีนและโลก และจะมีผลลึกซึ้งต่อไปในภายภาคหน้า โควิดกลายเป็นตัวตอกย้ำและเป็นตัวเร่งให้บุญเก่าของจีนที่กำลังหมดไปยิ่งหมดเร็วขึ้นอีก การค้าโลกหยุดชะงักหนักกว่าครึ่งมรสุมสงครามการค้า การเดินทางตลอดจนการค้าขายระหว่างประเทศถูกจำกัดด้วยสถานการณ์โรคระบาด นอกจากนี้ภายใต้ความกดดันมหาศาลต่อเศรษฐกิจภายในประเทศ รัฐบาลจีนกลับไม่สามารถถกจ่ายการลงทุนโครงสร้างพื้นฐานเป็นเครื่องจักรหลักในการพลิกฟื้นจากวิกฤตดังเช่นเมื่อครั้งวิกฤตการเงินโลกเมื่อปี 2008 ได้ เพราะกองทุนที่เริ่มพอกพูนและการขาดโครงการลงทุนที่คุ้มค่าเช่นในอดีต

หนังสือเล่มนี้ชวนสำรวจทิศทาง การก่อร่างสร้างตัวใหม่ของจีน ภายหลังวิกฤตโควิด พร้อมกับอนาคตของ “ความปกติต่อไป” (Next Normal) ของจีนภายใต้ความท้าทายที่บุญเก่าเดิมหมดสิ้นลง โควิดเป็นวิกฤตและโอกาสสำหรับจีนอย่างไร และในวันที่โควิดกำลังเปลี่ยนระเบียบโลกอย่างมีนัยสำคัญ จีนจะเลือกเดินหน้ารับมือเกมการเมืองระหว่างประเทศที่ผันผวนอย่างไร

ที่สำคัญที่สุดคือ จีนจะหาจุดเติบโตครั้งใหม่ภายใต้เงื่อนไขใหม่ได้หรือไม่ และโอกาสประสบความสำเร็จมีมากน้อยเพียงใด เทคโนโลยี China 5.0 อย่างปัญญาประดิษฐ์ (AI) เทคโนโลยี 5G และ Big Data จะตอบโจทย์ความท้าทายของจีนได้หรือไม่ ความหวังที่จะปลดปล่อยพลังการบริโภคกระลอกใหม่และการส่งเสริมเศรษฐกิจภาคบริการจะยังเป็นไปได้หรือไม่ในโลกหลังโควิด

ท่ามกลางแรงกดดันรอบด้านจากมหาอำนาจตะวันตกต่อหัวเว่ย (Huawei) ซึ่งเป็นบริษัทเทคโนโลยีจีนที่โดดเด่นที่สุดในวันนี้ เฮอร์นิงเพย ผู้ก่อตั้งหัวเว่ย ได้กล่าวไว้อย่างแหลมคมว่า “ฤดูหนาวครั้งนี้ คนที่จะรอด

ความเหน็ดเหนื่อยไปได้ ไม่ใช่เพียงผู้ที่หลบจำศีลด้วยความอดทนและรอ
จังหวะเปลี่ยนฤดูเช่นในสมัยก่อน แต่ต้องเป็นคนที่คิดริเริ่มคว้าโอกาสใหม่”
เพราะฤดูหนาวรอบนี้ไม่ใช่เรื่องของวงจรฤดูกาล ที่ได้ยวฤดู
ไปไม่ผลิกจะวนกลับมาตามธรรมชาติ เพราะเมื่อฤดูใบไม้ผลิในจีนกลับมา
อีกครั้ง จะเป็นฤดูใบไม้ผลิที่ไม่เหมือนเดิม คือต้นไม้ที่อยู่รอดและผลิใบ
จะเปลี่ยนชนิดไป ส่วนต้นไม้ที่ตายไปแล้วจะไม่หวนกลับ